

ВИДАТНИЙ ОРГАНІЗАТОР ВІТЧИЗНЯНОГО НАУКОВОГО КНИГОВИДАННЯ

3 нагоди 75-річчя академіка В.В. Немошкаленка

*Нещодавно в Інституті металофізики ім. Г.В. Курдюмова відбулися наукові читання, присвячені 75-річчю від дня народження академіка НАН України В.В. Немошкаленка, яке відзначали 26 березня ц. р. З науковими доповідями виступили вчені інституту, директором якого був Володимир Володимирович, спогадами поділилися його учні, колеги та друзі. Публікуємо виступ кандидата фізико-математичних наук **Л.Ф. Куртенка**, першого директора Видавничого дому «Академперіодика» НАН України, про діяльність В.В. Немошкаленка на посаді голови Науково-видавничої ради НАН України.*

Проблеми видання і розповсюдження наукової літератури — це завжди актуальна тема. Тим більше заслуговують на увагу люди, які вважають справою свого життя становлення і розвиток цієї галузі.

Ім'я академіка НАН України Володимира Володимировича Немошкаленка (1933—2002) назавжди пов'язане з вітчизняним науковим книговидаванням. Любов до книги (сам писав численні наукові статті й монографії, був головним редактором часопису «Металлофізика и новейшие технологии»), організаторські здібності, надзвичайна відповідальність за доручені справи сприяли тому, що у квітні 1993 року Президія НАН України призначила його головою Науково-видавничої ради НАН України (НВР).

Робота В.В. Немошкаленка на цій відповідальній посаді припала на нелегкий період переходу нашої держави на ринкові відносини. Особливо боляче було спостерігати, у якому жалюгідному стані опинилося видання наукових журналів. Вони виходили зі значним запізненням, часто спареними номерами, деякі видання змушені були змінити свою періодичність та обсяги. Було від чого впасти у відчай і зневіритися, але не таким був Володимир Володимирович. Він відразу наполог, щоб питання про вихід журналів щоквартально заслухо-

ували на засіданнях Президії НАН України. Апарат НВР збирав інформацію, готував таблиці, схеми, запрошував на засідання головних редакторів тих часописів, що виходили нерегулярно.

Слабкою ланкою в системі Академії була відсутність власної поліграфічної бази, яка свого часу відійшла до структури Держкомвидаву. І досі існує приватна Київська друкарня наукової книги, хоча зараз до наукового книговидавання вона не має жодного стосунку. В.В. Немошкаленко неодноразово ініціював звернення Академії до Кабінету Міністрів про повернення поліграфічної бази до Академії.

У той період була добре поставлена видавнича справа тих журналів, інститути-засновники яких мали власні дільниці оперативної поліграфії. Таких було небагато. Це Інститути кібернетики, математики, металофізики, електрозварювання та електродинаміки НАН України. Коли до Києва мав приїхати відомий меценат Джордж Сорос, у Володимира Володимировича виникла смілива ідея — звернутися до нього з проханням про виділення коштів на поліграфічне обладнання, доповнити цим обладнанням поліграфічні дільниці зазначених інститутів, зобов'язати їх друкувати ще по 2—3 журнали сусідніх інститутів. Голова НВР розповів про цю ідею Борисові Євгеновичу

Патону. Авторитет президента НАН України спрацював, і Сорос виділив відповідний грант. Сума гранту була найвищою — сто тисяч доларів! І тут виникла нова ідея — не розпорощувати кошти, а створити хай невелику, але конче необхідну Академії друкарню для тиражування наукових часописів. Віддамо належне Володимирові Володимировичу — він миттєво оцінив її і не став відстоювати інтереси Інституту металофізики, який міг би поповнити свою поліграфічну дільницю необхідним обладнанням. У квітні 1995 року Президія НАН України прийняла рішення про створення Спеціалізованої друкарні наукових журналів.

Ясна річ, від рішення про організацію поліграфічного підприємства і до початку його роботи треба було пройти ще довгий і нелегкий шлях, розв'язавши насамперед проблему з приміщенням. Знайшов приміщення і допоміг вирішити всі організаційні питання саме В.В. Немошкаленко. На той час вищезгадана Київська друкарня наукової книги звільняла приміщення, яке вона орендувала в Інституті ботаніки. Володимир Володимирович успішно провів перемовини з директором інституту академіком К.М. Ситником, і той погодився частину приміщення (майже 500 м²) надати друкарні. Тепер нагально постала друга проблема: яке обладнання закупити? Здавалося б сума гранту чимала, адже лише одна якісна чотирифарбова офсетна машина коштує близько мільйона доларів! Поліграфічне обладнання складне, тому й дороге. Усе ж на кошти фонду Сороса вдалося придбати дві офсетні машини корейського виробництва, англійську аркушепідбірку, італійську машину безшовного кріплення блоків й американський принтер формату А3. І знов перед головою НВР виникла проблема щодо фінансування видавничої справи, адже потрібно купити папір, фарби тощо. Це було найскладніше. У 1995–1996 роках Академія не могла дати друкарні нічо-

го. Коштів не вистачало навіть на заробітну плату працівникам. Оскільки до Друкарні відразу перейшли загальноакадемічні журнали «Вісник НАН України» і «Доповіді НАН України», то саме ті кошти, які виділяли на їх друк, і склали основу фінансування Друкарні.

Уже в січні 1997 року, тобто через півтора року після прийняття рішення про організацію, у друкарні було видано перший журнал. І відразу ж з'явилися гроші на придбання необхідних для роботи комп'ютерів, периферійного поліграфічного обладнання, витратних матеріалів. Ще одну офсетну машину допоміг друкарні придбати академік НАН України А.П. Шпак. Маючи певний стосунок до Міжнародного фонду INTAS, він порекомендував подати заявку на грант для придбання поліграфічного обладнання. Друкарня отримала грант і купила японську офсетну машину досить високого класу за 50 тисяч доларів.

У 2000 р. за ініціативою В.В. Немошкаленка Спеціалізовану друкарню наукових журналів реорганізували у Видавничий дім «Академперіодика».

Поступово фінансова ситуація в НАН України почала поліпшуватися, і друкарня відчувала більш вагому підтримку Академії. На сьогодні вона вже має шість офсетних машин (дві з них придбано за зароблені кошти) та інше обладнання, завдяки яким виходять у світ 33 наукові журнали. Друкарня, маючи лише двофарбову офсетну машину, виконує друк повнокольорового науково-популярного журналу «Світогляд».

В.В. Немошкаленко часто дорікав, що друкарня певною мірою неповноцінна, адже вона не друкує книг у твердій палітурці. Сьогодні цю проблему розв'язано. Досить символічно, що першою книгою у твердій обкладинці, яку видала друкарня, став двотомник вибраних праць В.В. Немошкаленка, підготовлений Інститутом металофізики ім. Г.В. Курдюмова.

Заслугує на увагу ще один аспект діяльності Володимира Володимировича на посаді голови НВР — збереження книгорозповсюджувальної мережі. Він добре розумів стратегічне значення книговидання для виховання духовності нації, зокрема, роль наукового книговидання і книгорозповсюдження для підготовки високопрофесійних спеціалістів у всіх галузях науки. У цьому контексті особлива його заслуга в збереженні мережі книжкових магазинів у центрі Києва.

В.В. Немошкаленко пишався тим, що йому вдалося зробити для організації і діяльності Видавничого дому «Академперіодика» НАН України, вважав це чи не найвищим результатом своєї роботи на посаді голови Науково-видавничої ради НАН України. Подвижницька діяльність, досвід організаторської роботи і творчі здобутки академіка НАН України Володимира Володимировича Немошкаленка є взірцем великих устремлень та ідеалів, самовідданого служіння розвиткові вітчизняної освіти і науки.